

Si qua vero monialis unquam turpiter ceciderit atque mortale peccatum commiserit, magis etiam, si forte peccato diu celato, saepius sacrilegi sacramentorum usûs rea evaserit: confessarii est, ante omnia quidem animum ejus erigere, ne illa plane decidat vel desperet, dein vero etiam adjectis stimulis amissum fervorem resuscitare, ut novo studio majoreque humilitate et abnegatione tantum damnum resarciatur, atque pro futuro relapsus omnino praecludatur.

509 V. Confessarius ipse in sua agendi ratione nemini sit familiaris, sed omnes aequa lance tractet; neque specialem familiaritatem erga Superiorissam ostendat, siquidem hoc modo aliarum animos, maxime earum, quae minus bene erga illam affectae sint, plane a se potest abalienare.

In excipiendis confessionibus paternam gravitatem, non mollem quandam agendi rationem prae se ferat, neque prolixus, sed potius brevis sit, ita tamen, ut, quantum satis sit, singularum conscientiis prospiciat.

Ex sua parte extraordinarium confessarium vel directorem libenter admittat, atque ipsam Superiorissam moneat, ne difficilis sit in procurando et admittendo alio confessario, si qua monialis nedum postulet, sed desideret: nisi tamen ratio sit suspicandi, haec non propter pacem conscientiae, sed propter alios fines desiderari.

Tandem animas sibi commissas Deo in suis orationibus et SS. Missae sacrificio frequenter commendat, atque sibi lumen imploret, quo illas in via perfectionis recte ducere possit atque in dies promovere.

Articulus IV.

De agendi ratione cum iis, in quibus extremum periculum curam summam postulat seu de agendi ratione cum moribundis.

510 Si unquam pastoralis cura impendenda est atque zelus sacerdotalis exercendus, sane nunquam id magis exigitur, quam apud moribundos: quidquid enim agitur, si feliciter animae negotium tractatur, fructus manebit aeternus; si opera frustratur, irreparabilis manet defectus in aeternum.

Duo praecipue consideranda sunt: 1) potestas utcumque absolventi, seu quousque sacerdos progredi possit in danda absolutione, 2) modus certius et copiosius dandi atque augendi absolutionis fructus.

§ 1.

Qui moribundi absolvi possint.

Ut, quae hinc dicenda sunt, intelligantur, necessarium est recolere ea, quae de materia sacramenti poenitentiae deque actibus poenitentis essentialibus sect. I cap. III dicta sunt. Quando enim certum est, aliquid essentialia deesse, absolutionem dari non licet, siquidem prorsus vane et proin sacrilege daretur; quando vero aliquo modo, licet tenuiter, probabile est, adesse omnia essentialia, absolutio dari non

solum potest, sed debet. Quod intellige tamen ita, ut existere possint casus, in quibus dari possit absolutio, non autem sub peccato dari debeat, quando nimirum plerique theologi negant, absolutionem dari licere, aliquibus tantum docentibus, eam posse dari.

I. Generalia principia et plerique casus occurrentes claram et certam solutionem habent, scilicet:

1. Danda est absolutio moribundo, eaque absoluta, quando constat de sufficienti dolore et *aliqua* confessione: nimirum etsi integritas ex impossibilitate non habetur, si modo aliquod peccatum moribundus confessus sit, vel etiam in genere se peccatorem esse seque absolutionem velle dixerit, aut per testem se petere absolutionem sacerdoti manifestaverit. Haec omnia enim in casu necessitatis continere accusationem essentialiter sufficientem, jam in confesso est. Cf. Rituale Rom., „ordo ministrandi sacr. poenit.“ § penult., i. e. fere in fine illius cap.

2. Hinc patet, si moribundus per testes ostendit desiderium confitendi, et interim loquelam usumque rationis amisit, de danda absolutione non esse dubitandum; imo de adjicienda conditione „si capax es“ non esse negotium faciendum — Rituale enim dicit simpliciter „absolvendus est“ —: attamen culpandus non est, qui forte conditionem „si capax es“ adjungat, quum *possint* occurrere circumstantiae, quae absolutionis valorem dubium reddant.

3. Danda est etiam absolutio, sed conditionate, quando habetur aliqua probabilitas doloris et desiderii confessionis manifestati.

Sed hinc jam difficultas oritur, quousque dici possit aliqua probabilitas adesse. Quod

4. in homine catholico non solum pio, sed etiam eo, qui parum pie vixerit, eo usque extendendum est, donec non constet de indispositione. — Id relate ad eum, qui sui compos sit atque signa possit edere, facile eruitur; quoad eum autem, qui sensibus destitutus appareat, ita oportet existimari, ut practice vix non quilibet homo catholicus saltem sub conditione absolvendus videatur. S. Alph. id extendit etiam ad eum, qui in ipso actu peccati sensibus destitutus fuit.

5. Imo ad hominem acatholicum baptizatum id extendi fortasse potest, si modo aliquam rationem positive probabilem habeam, eum in bona fide versari, et libenter admissurum esse adjutorium sacerdotis, si hoc sciat esse necessarium: de quo confer infra n. III 2 hujus §.

Igitur relate ad eum, qui rationis adhuc compos sit, facile res componitur, si quaeras de *facultate* absolventi. Monendum tamen est, ne confessarius eum, qui in bona fide circa obligationem aliquam difficilem versatur, facilius exturbet e bona fide, ne periculum malae fidei et aeternae damnationis injiciat.

II. Difficultas tota est, si quaestio agitur de homine, qui neque nunc dare possit, neque antea dederit signum, quo expresse petierit absolutionem, quomodo nimirum sine expressa manifestatione doloris

et expressa petitione absolutionis essentialia sacramenti poenitentiae cum aliqua probabilitate salventur. Dico „cum aliqua probabilitate“: nam necessarium non est ostendere, certo adesse omnia essentialia, sed sufficit ostendi, aliquam tenuem probabilitatem saltem afferri posse, qua iudicetur, omnia sacramento essentialia adesse.

Nimirum adesse debet 1) probabilis conjectura interni doloris; 2) aliqua externa manifestatio, quae cum probabilitate aliqua sumatur pro doloris manifestatione; 3) aliquod signum externum, quod cum aliqua probabilitate sumi possit pro accusatione, etsi generica tantum.

Sed quomodo hoc reperias in moribundo sensibus destituto, qui neque per se signum sensibile dat, neque antea aliis dedit?

1) Quod ut explicarent, multi recurrerunt ad anxiam respirationem, ictum oculi etc., quibus moribundus ‚fortasse‘ velit dare signum doloris et petita absolutionis: saepe enim, qui videntur esse sensibus destituti, re ipsa non sunt, sed omnia, quae circa se aguntur, percipiunt atque intelligunt. Quod si velis accipere pro aliquo externo signo, habeas probabilem explicationem: v. S. Alph. l. 6. n. 482.

2) Alii putarunt, se melius nodum rei solvere, si actus poenitentis dicant esse non materiam sacramenti *ex qua*, sed materiam *circa quam*. Verum id ex se nihil juvat, quoniam etiam ii, qui cum *Scoto* actus poenitentis habent pro materia circa quam, tamen *externam manifestationem pro essentiali conditione* sacramenti validi statuunt.

513 3) Relinquitur ergo, ut etiam, quando anxiosa respiratio etc. non percipiatur, quaeratur aliquis modus probabilis explicandi manifestationem doloris et accusationis.

Videl. A. Ut incipiam de dolore *interno, ut dispositio est*, hunc adesse, praesumere possumus et debemus. Saltem de illius defectu non constabit unquam. Habentur enim exempla eorum, qui aut videbantur sensibus destituti, aut re ipsa destituti erant, qui tamen postea sui compotes effecti testari potuerint, se in ipso ultimo momento vere dolorem de peccato concepisse, quum jam exterius nihil prodere possent: quod de ipsis illis valet, qui in se manus ipsi iniecerant, aut in alius peccati actu ratione destituebantur. — Ille quidem dolor debet conceptus esse post ultimum mortale peccatum, atque universalitate sua ad omnia peccata saltem nondum deleta extendi. At has conditiones adesse, vel non certo deesse, sumi debet: maxime quum Dei gratia, qui omnes homines vult salvos fieri, adiuturam sit.

B. Doloris *manifestatio* fortasse non ita requiritur, ut debeat esse *eius* doloris, qui *dispositio necessaria est*, externa manifestatio: sed sufficere videtur, ut poenitens significaverit exterius, se aut habuisse, aut ante absolutionem habiturum esse seu habere velle dolorem necessarium. Quod cum qualibet desideratae absolutionis manifestatione et per eam revera semper implicite habetur. At haec desideratae absolutionis manifestatio etiam tertium elementum, aliqualem accusationem, aequivalenter continet. Quare de utroque simul quaerendum est.

514 C. *Accusatio aliqualis* igitur, quae utique necessaria est, habetur eo ipso, quod homo exterius manifestavit, se cupere, per sacerdotem in ultimo vitae articulo reconciliari cum Deo: nam eo ipso se peccatorem profitetur idque in ordine ad sacerdotale iudicium in suae mortis articulo perficiendum.

Verum homo eo ipso, quod christiane vivit, imo eo ipso, quod ostendit, se velle vivere et mori in unione cum Christi Ecclesia, satis videtur ostendere desiderium suum, quo velit pro ultimo vitae tempore per sacerdotem ministerium reconciliationem cum Deo sibi forte necessariam recipere.

Ergo vere aliquam accusationem generalem publicam facit, eamque ad totam Ecclesiam omnesque sacerdotes, a quibus absolvi possit. Si enim — ut cum quadam exaggeratione Bened. XIV. *de syn. dioec.* lib. 7. c. 15 n. 9 seqq. animadvertit — sufficit, ut per unum testem ocularem petatur in mortis articulo absolutio: qui non sufficiat, si tot adsint hujus petitionis testes, quot sacramenta suscepta, quot virtutis christianae exercitia!

Neque talis desiderii aliqualis manifestatio deest in eo, qui parum christiane vixit, vel in ipso etiam peccato sensibus esse destitutus videtur: nam eo, quod mansit in Ecclesia, ostendit, se sperare et cupere, ut in ultimo vitae tempore per Ecclesiam cum Deo reconcilietur.

Sed estne forte talis desiderii manifestatio intercepta et revocata per mortale peccatum? Si ita, operam perdidimus; nam tunc absolutio valebit fortasse pro eo, qui, utpote peccati mortalis non reus, illa non indiget; pro eo, qui indiget, non valebit. At nequaquam id dicere necessarium est. Revocatus est et interceptus dolor, *ut dispositio necessaria est*; verum manifestatio hominis, se *velle* quantum in se *tunc temporis* dolorem habere, seque cupere absolutionem, revocata non est. Totum inutile manet, — id sane damus, — nisi internus dolor denuo, isque sincerus, accesserit: propterea *valde dubius* manet valor absolutionis. At de hoc non quaerimus. Dolorem internum ‚fortasse‘ accessisse, jure sumimus, et propterea tentare licet absolutionem, quae fortasse juvabit, hominemque attritum gratia sanctificante et vita aeterna donabit, alias in aeternum periturum. Ut *coexistant* dolor absolutioni, certo non requiritur. Cf. Laer. l. 6. p. 2 n. 1162 cum multis aliis.

Facta sane admiratione digna circa dolorem in ultimo vitae momento habes etiam in libello: *Epistolae de purgatorio seu Briefe über das Fegfeuer*, Ratisbonae, Pustet 1883.

III. 1. Haec explicatio excluditur utique in eo, qui antea sacer-⁵¹⁵dotem repulit, dein sensibus destitutus reperitur. Quem igitur ut absolvere *possis*, ad aliud recurrere debes, nimirum aut ad aliquam, etsi dubiam, declarationem mutatae mentis coram aliis factam, aut ad signum aliquod, quod fortasse pro doloris manifestatione sumi possit, sive aliis sive sacerdoti datum, ut pressio manuum, oculorum obtutus, suspiria etc. Quorum si aliquod, etsi dubie, adest, absolutio conditionata tentanda est.

2. In homine acatholico baptizato etiam difficilius est, ex praeterita vita aliquid colligere, quod pro accusatione atque desiderio absolutionis utcumque sumatur, quoniam absolutionem expresse non cogitavit, vel eam a se desiderari non declaravit: nisi tamen velis contentus esse *bona fide illius hominis, quam probabiliter adesse seu adfuisse, externe sit manifestatum*. Num illa bona fides — modo dolor accesserit — implicite videatur aliquo modo continere manifestatum desiderium recipiendi ea salutis media, quae necessaria sint, adeoque sacerdotis absolutionem, sapientiores iudicent.

Si autem tractandum est cum acatholico sensibus non destituto, quem propter instantem mortem et propter periculum inducendi gravem tenta-

tionem, cui forte succumbat, non possim prudenter aperte monere de vera Ecclesia: ante omnia *contritio perfecta* cum aliis actibus praeviis elicienda est; dein ut dari possit clam absolutio conditionata, praestat eum adducere, ut se peccatorem coram Deo et se declaret, et, concepto dolore de peccatis, etiam declaret, sibi placere, ut per meum auxilium in assequenda melius aeterna vita, quantum possim, ipse juvetur. Nam, quod aliquando dicitur, proponendum illi esse, num, si sciret necessarium esse, vellet confiteri et absolvi, hoc in se nihil est: non enim quaeritur, quid vellet, sed quid velit et re ipsa faciat. Summum tali velleitate dici potest includi etiam quandam voluntatem et actuale accusationem non velleitate, sed voluntate praestitam; qua ratione explicatio non prorsus improbabilis conficitur.

§ 2.

De modo securius et copiosius juvandi moribundos.

516 Hucusque dixi de potestate sacerdotis circa moribundos. Erant autem hic plura addenda de practica agendi ratione. Verum quoniam tot libelli praesto sunt, qui de hoc eximio sacerdotis, maxime parochi, officio tractant, summam tantum quaedam puncta attingam ex aureo libello: *methodus juvandi moribundos*, auctore P. Polanco, Dilingae 1578 deprompta.

I. Antequam confessarius ad aegrotum accedat,

1. recordetur oportet, quanti momenti res sit: nulli enim gravius erratur; si quis error hic admittitur, nullo ingenio corrigi potest.

2. Advertat, se ipsum ex se imparem esse tanto negotio: quare *sibi diffidens* totam spem bene gerendi negotii in divino auxilio constituat.

3. Studeat purissimam intentionem habere, ac desiderium vehemens juvandi eos, quos Christus Dominus, cujus vices agit, tanto pretio redemit.

4. Oret pro felici hujus negotii exitu.

5. Res ipsas, quae dicendae vel agenda sunt, ac modum et ordinem earum bene intelligat et in memoria habeat: atque modum procedendi cum aegroto praemeditetur, quoniam longe majoris momenti rem aggreditur, quam est concio, neque tamen ad illam sine praemeditatione accedit.

6. Studeat antea ingenium, mores, conditionem aegroti, quantum fieri potest, ab aliis explorare.

517 II. Cum ipso aegroto acturus

1. ostendat magnam caritatem atque etiam commiserationem.

2. Studeat in aegroto accendere spem et desiderium redeundi in bonam gratiam cum fidelissimo amico Jesu Christo, qui in probationem perfectae amicitiae totum suum sanguinem pro ipso effuderit.

3. Adducat eum ad confessionem quam primum instituendam, ne scilicet eam procrastinet, etsi mors nondum videatur imminere.

4. In instituenda confessione maxime incumbat in excitando dolore de peccatis commissis, etiam memoria elapsis, in exuendo af-

fectu ad peccata et emendatione pro vita futura, quam Deus forte dederit, firmiter proponenda.

Quare motiva efficacia in promptu habeat: quamquam etiam ad rigorem divinae justitiae aliquando recurrere debet, eam tamen considerationem spe temperet atque fiducia, ac prae ceteris motivis beneficia divina et passio Dominica movere solent, ex qua et odium Dei contra peccatum et infinitus amor erga peccatores simul appareat. — Ingerat autem, quantum fieri potest, contritionem et amorem *perfectum*. — Quoad integritatem confessionis, etsi plerumque aliqua generalis confessio suaderi potest, tamen ne in ordinaria quidem confessione, si longa est, ita omnia rigore investiget, ut aegroto debili et fatigato nimiam molestiam creet.

5. Si qua restitutio sive bonorum fortunae sive famae facienda est, aut reconciliatio, sive alia quaedam obligatio implenda, viam planet, sed dein etiam, ut haec statim fiant, urgeat: nisi forte aliquando hominem in bona fide existentem in ea relinquere satius duxerit.

6. Nisi dispositio de rebus temporalibus aliisque officiis, quae ut paterfamilias etc. aegrotus habeat, jam facta fuerit, exhortetur aegrotum, ut mature omnibus provideat, quo securius et tranquillius ultimo vitae tempore cum solo Deo tractare possit.

7. Prae ceteris curet, ut ab infirmo removeantur omnes peccandi occasiones, v. g. imagines periculosae, maxime vero personae, in quas feratur turpis amor vel odium; idque eo majore diligentia, quo propius videatur mors impendere: v. Gaume *Man. confessar.* n. 376. Cf. etiam hoc vol. infra n. 791 *notam*.

III. Juvat quam maxime, si confessarius mente teneat tum modos 518 diversos, quibus, si oportet, instrui ignari possunt de rebus scitu necessariis et ad actus virtutum theologiarum excitari, tum breves oratiunculas et versus S. Scripturae, quae nervose contineant actus diversarum virtutum, eo tempore maxime necessariorum.

1. Si quis igitur reperitur non satis instructus, quando homo rudis est, aperte instrui potest; quando autem in aliis rebus bene instructus est aut sibi esse videtur, ne offendatur, quodammodo furtim interdum instrui debet. Quare tum fidei veritates earumque brevis explicatio dari potest a) per modum orationis, qua Deus exoratur, adjectis motivis vel beneficiis, ita ut facile symboli apostolici explicatio interseri possit; b) per modum gratiarum actionis; c) per modum oblationis; d) per modum sese in spem erigendi. Postea nihilominus addat explicitum fidei actum, commemorata divina revelatione et veracitate suprema, quo securius iis, quae antea fusius explicata fuerint, vera fide aegrotus nunc adhaereat.

2. Contra spem et fiduciam, si unquam, in fine vitae diabolus tentare potest, ansâ sumptâ sive ex naturali pusillanimitate, sive ex multitudine peccatorum, quae commissa sint, sive ex inscrutabilitate divini iudicii: aliquando etiam ad nimiam securitatem et praesumptionem tentatio tendit. — Quibus periculis ut occurratur: a) confessarius studeat desiderium aeternae vitae in aegroto excitare, proponens mala et pericula, e quibus effugiamus, et infinita bona, quae illic adipiscamur; b) cum agnitione humanae fragilitatis, imo ex ea sumat ansam eo majoris, sed

humilis fiducia in Deum excitandae, proposita tum infinita Dei bonitate, qua nos vocaverit ad intimum consortium divinae naturae, tum infinito thesauro meritorum Christi, quem pro nobis et modo adeo mirabili collegerit, tum multitudine eorum, qui pro nobis intercedant in coelis; e) hortetur aegrotum ad orationem, qua divinum auxilium imploret, atque simul se pro ipso oraturum esse promittat.

519 3. Ante omnia caritatem erga Deum quam maximam accendendam, ejusque actus internos quam saepissime frequentandos aegroto commendat. Itaque et motiva, quae praeparent caritatem, et ea, quae efforment actum perfectae caritatis et contritionis perfectae, aegroto bene suggerat, eumque doceat saepius ejusmodi actus elicere, atque instruat, quomodo, maxime in necessitate, per tales actus etiam ante absolutionem remissio peccati acquiri possit. Quoniam enim certum non est, aegrotum in ultimo vitae momento praesentia sacerdotis frui-
tuum esse, neque certum est, aegrotum in peccatum aliquod non esse lapsurum, siquidem diabolus omnia tentabit, ut hominem in extremam ruinam pertrahat: summi momenti est, aegrotum scire methodum, qua per proprios actus sese cum Deo reconciliet. Imo fidam aliquam personam ex iis, qui aegroto assistunt, confessarius de gravissimo illo negotio moneat, saepius, maxime in extremo agone, cum moribundo actum caritatis et contritionis perfectae eliciendi.

4. Sed quoniam tentationes exoriturae vinci non possunt, nisi per adjutorium divinae gratiae, doceatur aegrotus frequenter divinum auxilium implorare, adhibita etiam implorata intercessione B. Mariae V. aliorumque sanctorum patronorum et Angeli custodis. Solatium etiam magnum aegroto erit, si confessarius se specialiter pro ipso oraturum esse promiserit, et si alios monuerit, ut multum pro moribundo orent.

520 IV. Confessarius zelo divinae gloriae et animarum salutis incensus non solum moribundum contra pericula defendet, sed etiam, ut ejus merita, quantum fieri possit, cumulentur, instanter curabit. Quare suggeret modos eliciendi actus internos valde perfectos, quibus identidem aegrotus se suaque omnia Deo offerat cum plena resignatione et intima cum Christo Domino ejusque infinitis meritis et perfectissima divino Patri placendi intentione.

Quod qui negligit, aut zelo caret aut non cogitat, quam incomparabiliter magna futura sit divina gloria, quae in aeternum resplendet ex augmento etiam minimo gratiae sanctificantis et beatificae visionis, quam homo justus ex quolibet meritorio actu sibi comparat.

Perfectio autem affectus pendet ex unione et conformitate cum Deo et Christo.

1. Hinc expedit, pleno affectu sese saepe unire 1) cum divino beneplacito et iis dispositionibus, quas ab aeterno de nobis fecit; 2) cum perfectissima intentione, quam Deus ipse habet in actione sua, qua universum creavit atque conservat, speciatim qua nos ipsos conservat, atque nobiscum in omni actione concurrat, sive naturaliter, sive supernaturaliter; 3) cum

summa illa et divina intentione, qua Christus Dominus in terris divinas laudes dixit, opera sua perfecit, tormenta sustinuit.

2. Aliquando tamen, quo perfectius haec fiant, ad singula accuratius⁵²¹ descendendum est, ut explicite excitetur 1) adoratio summa et desiderium supplendi defectus perfecta adoratione illa, qua omnes Sancti et Angeli, imo Christus homo divinitatem adorant, et infinita illa laude, qua in ipsa SS. Trinitate Deus perfruitur; 2) gratiarum actio pro donis omnibus, tum nobis, tum Christi humanitati et B. Virgini atque Sanctis omnibus collatis vel praeparatis, tum iis, qui ipsi gratias agere neglexerunt, cum simili unione cum Christo et Sanctis; 3) amor et complacentia intima de divinis perfectionibus, desiderium Deum quam maxime glorificandi et ad Ejus gloriam beatifica possessione mox Eo fruendi; 4) dolor summus et displicentia de omnibus peccatis, imprimis a nobis ipsis, dein a quolibet homine contra divinam majestatem commissis; 5) oblatio omnium actionum nostrarum, et omnium facultatum animi et corporis cum omnibus, quae egimus et toleravimus, atque acturi passurique sumus ad Dei laudem et honorem in unione cum omnibus bonis operibus omnium creaturarum ac praecipue cum infinitis meritis ac singulis virtutibus et tormentis Christi Salvatoris, Ejusque beatissimae Matris; 6) amor erga omnes homines, maxime, qui nobis aut benefecerunt, aut malum aliquod intulerunt, ut Deus omnes protegat, convertat, gratiis cumulet et ad salutem aeternam perducatur, simulque amor erga animas in purgatorio detentas, ut nostris suffragiis Deus earum poenas minuat atque exstinguat.

3. Quoniam autem aegroti conditio saepe non patitur longiorem at-⁵²²entionem, ad augenda merita multi sanctissimi viri cum S. Alph. commendant, ut pactum quoddam cum Deo ineatur, idque interdum renovetur: cujus modum aliquem Lacroix l. 6 p. 2 n. 1868 exhibet:

„Itaque, carissime, numquid credis firmiter, Jesum Christum esse verum Deum et hominem pro te crucifixum et mortuum? (Resp. Credo.) Numquid speras certo te fore salvum per merita Domini N. Jesu Christi pro te crucifixi et mortui? (R. Spero.) Numquid poenitet te peccatorum propter Deum summe bonum offensum? et proponis firmissime non amplius peccare? (R. Maxime.) Fac igitur hoc pactum cum Deo et dic ex toto corde: Misericordissime Deus, scis, me in hac infirmitate mea non posse multum precari; opto ergo ex toto corde, ut, quoties cor meum pulsaverit, quoties spiritum traxero, quoties fecero vel minimum motum manus, oculi vel alterius partis corporis mei, toties Tu benedicaris et lauderis ab omnibus creaturis. Ex nunc pro tunc declaro, mi Domine, toties mihi placere, meque gaudere de eo, quod sis, qui es, perfectissimus, excellentissimus, adeoque potens, ut omnes egeamus Tui, Tu egeas nullius; toties gaudeo, quod sis infinite sapiens, justus, misericors et bonus; toties gaudeo propter opera bona, quae aliquando acta sunt, aguntur in dies, agentur in posterum ex amore Tui, aliaque omnia, quae fieri possent ab iis, quos creasti et creare potuisti, sub quanta possibile est perfectione. Toties laetor plurimum ob ea, quae Dominus meus Jesus Christus, Virgo Sanctissima, Patriarchae, Prophetae, Apostoli, Martyres, Confessores, Sancti Sanctaeque omnes subierunt, necnon ob amorem illum, quo Te aeternum prosequuntur cum omnibus angelicis spiritibus. Toties offero Tibi quaecunque sacrificia tibi oblata sunt, offeruntur, offerenturque in posterum, imprimis SS. Missae sacrificium. Toties me in manus Tuas committo, ut de me disponas tam-

quam de re maxime Tua, ex nunc et in aeternum. Toties displicent mihi peccata omnia, quae a mundo condito perpetrata sunt, et usque ad finem perpetrabuntur: utinam, o bonum meum, vice cujuscunque peccati millia millium obsequiorum Tibi impenderentur. Toties dimitto ex corde propter Te omnibus, qui me unquam offenderunt vel offendunt, et pro qualibet offensa mihi irrogata peto, Domine, ut des illis insigne aliquod beneficium, et tandem mortem, qualem mihi opto, felicissimam. [NB. Si quis aegrotus forte vindictae tentationibus graviter laborat et periculum est, ne succumbat, melius erit, si ultima verba, et pro qualibet etc. omittantur.] Demum toties offero divinae majestati Tuae, quidquid boni possum offerre, maxime vero vitam, passionem et mortem Redemptoris mei Jesu Christi, ac omne Tuum in Teipso beneplacitum, in gratiarum actionem pro beneficiis, quae a Te accepi, et pro caritate, qua ab aeterno dilexisti me, et pro omnibus donis et gratiis, quibus Angelos et Sanctos omnes, speciatim Beatam Virginem et humanam Christi naturam exornasti, sicut etiam pro omnibus beneficiis iis collatis, qui debitas gratias Tibi nunquam persolverunt. Hunc ipsum actum, quem nunc elicio, toties denuo ratum esse volo, quoties aliquod e signis praedictis edidero. Quoties ergo dicta signa occurrent, declaro, intentionem meam esse, tot vicibus id ratum facere, quot sunt creaturae, imo quot sunt creaturae possibiles, vel toties, quoties hanc intentionem meam iterari cogitatu possibile est; atque hoc intendo pure ob amorem Tui in agnitionem supremae Majestatis Tuae, ex motivis sanctissimis et perfectissimis, quae habere debeo vel possum.

Notat idem Lacroix ib. n. 1864 sapienter: „Expedi, ut quivis recens ordinatus sacerdos sibi componat industrias et modos juvandi moribundos et agendi cum aegrotis.“ Libelli complures ad manum sunt. Praeter allegata et S. Alphonsi *praxim confessarii* habes e. g. S. Caroli Borrom. *instructiones de cura et visitatione infirmorum* in Act. Mediolan., Scupuli append. ad *pugnam spiritualem* (libell. etiam germanice editum). Breves et nervosas aspirationes diversarumque virtutum actus habes in laudato opusculo S. Alphonsi *prax. confess.*, Schneider *manuale sacerdotum Append. II*, et in ipso Rituali Romano.

Sectio IV. — Appendix.

De remissione poenarum temporalium Sacramentum Poenitentiae complente, seu de Indulgentiis.

⁵²³ Post sacramentum poenitentiae convenit, ejus quasi complementum considerari, quod in indulgentiis habetur.

Nam poenitentiae sacramentum gratia quidem est, sed gratia mixta cum justitiae rigore, ita ut nomine Dei Ecclesia reum ad tribunal vocet atque sacerdos in ipsa remittendi actione etiam punire possit et debeat. Nihilominus Christus Dominus sui infiniti meriti et satisfactionis applicationi limites non posuit, atque ipsum divinae justitiae rigorem, quem in sacramentali absolutione misericordia non plane absorbit, nova potestate indulgentiarum Ecclesiae concessa, vere ligavit atque devinxit.

Imo catholicae doctrinae dogma de indulgentiis, ut mox patebit, quasi compendio quodam complura dogmata eaque solatio plenissima complectitur. Peccati magnitudinem atque foeditatem ostendit, infinita Christi merita eorumque efficaciam illustrat, pietissimam Dei misericordiam atque liberalitatem patefacit, justorum apud Deum acceptabilitatem atque potentiam manifestat, mutuum unionem et caritatem inter fideles commendat, poenitendi animum desideriumque incitat, odium peccati atque peccatorum conversionem promovet, zelum animarum et divinae gloriae inflammat.

At haec ipsa lectori meditanda atque consideranda relinquere debemus; restringimur ad ea capita breviter indicanda, quae cum sacramento poenitentiae et munere confessarii magis cohaereant.

Tridentinum sess. 25 de *indulgentiis* haec pauca definit:

„Quum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit, atque hujusmodi potestate, divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit: sacrosancta synodus indulgentiarum usum christiano populo maxime salutarem, et sacrorum Conciliorum auctoritate probatum in Ecclesia retinendum esse docet et praecipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant.“

Caput I.

De indulgentiis generatim.

Articulus I.

Summa capita doctrinae de indulgentiis.

I. Indulgentia intelligitur remissio poenae temporalis post deletam ⁵²⁴ culpam Deo aut in hac aut in altera vita exsolvendae, per ecclesiasticam potestatem extra sacramentum concessa: quae aut totalis aut partialis est.

II. In Ecclesia esse potestatem ipsis fidelibus hanc poenam condonandi, tum in S. Scriptura satis indicatur, tum ex Traditione et praxi Ecclesiae plenius ostenditur.

III. Quam potestatem seu remissionem ad ipsos fideles defunctos in purgatorio existentes extendi, ex aliis doctrinae catholicae dogmatibus jure infertur, maxime vero ex praxi Ecclesiae indubium evadit.

IV. Modus autem, quo potestas illa exercetur, diversus est, prout circa vivos aut defunctos versatur: erga vivos absolutione et solutione exercetur, defunctis indulgentiae mera solutione per modum suffragii applicantur.

V. Ut indulgentia valeat, requiritur non solum potestas in concedente, sed etiam ex parte rei justa causa, quum aliter a communi ordine divini juris, quod pro peccatis post baptismum commissis etiam deleta culpa delinquentis postulat temporaneam punitionem, nequeat recedi.